

ΤΑ ΕΡΓΑ ΠΟΥ ΘΑ ΠΡΟΒΛΗΘΟΥΝ ΜΕ LIVE SOUND ΣΤΙΣ 27/6/2019

COMPOSITION I

(ΣΥΝΘΕΣΗ I/1922)

1922/1977, 2'

Σκηνοθεσία – Φωτογραφία – Μοντάζ – Παραγωγή: Werner Graeff και Werner Hannappel

Μια πρώτη ενασχόληση με το θέμα «κινηματογράφος» συναντάμε στο πρώιμο Bauhaus ήδη το 1922. Ο Werner Graeff, μαθητής του καθηγητή στη Σχολή Bauhaus Theo van Doesburg, δημιούργησε εκείνη τη χρονιά τα προσχέδια για δύο αφηρημένα φιλμ, τα οποία ωστόσο δεν μπόρεσε να υλοποιήσει τότε, λόγω έλλειψης χρόνου και λόγω κόστους: το *Komposition I / 1922* όπου δούλεψε με χρωματιστά τετράγωνα, και το ασπρόμαυρο *Komposition II / 1922*. Και στα δύο φιλμ χρησιμοποιούνται ελάχιστα, απλά και εύληπτα στοιχεία. Η αφαίρεση αυτή είναι χαρακτηριστική για τις ταινίες του Graeff.

Μόλις το 1958-59 κατάφερε ο Graeff να γυρίσει το ασπρόμαυρο φιλμ, μαζί με τους φοιτητές του στη Σχολή Folkwang-Werkkunschsule στην Έσση, χρησιμοποιώντας μια αυτοσχέδια τρικέζα. Το έγχρωμο φιλμ το γύρισε αργότερα, το 1977. Η ιδέα του Graeff για μια έγχρωμη ταινία γεννήθηκε προφανώς χάρη στη γνωριμία του με τον Hans Richter, τον οποίο του σύστησε ο van Doesburg. Ο Graeff θυμάται ότι από το 1922 κιόλας ο Richter σχεδίαζε να μεταφέρει τον πίνακά του «Fuge in Rot und Grün» («Φούγκα σε κόκκινο και πράσινο») σε μια ταινία ζωγραφισμένη στο χέρι.

KOMPOSITION II

(ΣΥΝΘΕΣΗ II/1922)

1922/1959, 2'

Σκηνοθεσία – Φωτογραφία – Μοντάζ – Παραγωγή: Werner Graeff

Ο Werner Graeff δημιουργεί το 1922 δύο δικά του προσχέδια για φιλμ που γυρίστηκαν μόλις μεταπολεμικά. Ο δάσκαλός του van Doesburg είχε στρατολογήσει τον Graeff και για το περιοδικό «De Stijl» που εξέδιδε. Σε αυτό δημοσιεύτηκαν το 1921-1923 τρία άρθρα του Hans Richter, στα οποία υπογραμμιζόταν η σημασία του κινηματογραφικού μέσου για τη μελλοντική δουλειά των εικαστικών καλλιτεχνών. Αναφέρονταν επίσης οι απόπειρες του Richter και του Eggeling να δημιουργήσουν αφηρημένες, «αντικειμενικές» ταινίες (που δεν έχουν παρουσιαστεί δημοσίως μέχρι σήμερα). Παρακινήμένος από τα άρθρα αυτά, ο Graeff συλλαμβάνει το 1922 τα δικά του φιλμικά εγχειρήματα και δημοσιεύει το 1923 το προσχέδιο για το ασπρόμαυρο *Komposition II / 1922* στο τεύχος 5 του «De Stijl». Εκείνη την εποχή, έχει στο μεταξύ γνωρίσει προσωπικά τον Richter και έχει γίνει συνεργάτης και φίλος του.

KREUZSPIEL

Ludwig Hirschfeld-Mack (1923)

1964-65, 9' (απόσπασμα: 6')

Ανακατασκευή μιας σύνθεσης ανακλώμενου φωτός

Παραγωγή στο Αρχείο Bauhaus στο Darmstadt

από σπουδαστές της Σχολής Werkkunstschule Darmstadt,

με βάση τις οδηγίες του Ludwig Hirschfeld-Mack

Ο Ludwig Hirschfeld-Mack σπούδασε στη Σχολή Bauhaus της Βαϊμάρης από το 1920 ως το 1925, όπου ήταν βοηθός στο εργαστήριο γραφικών τεχνών. Στα χρόνια 1922-23 ίδρυσε ένα σεμινάριο χρωμάτων που βασιζόταν στη θεωρία των χρωμάτων του Wassily Kandinsky. Το ίδιο διάστημα ανέπτυξε το σημαντικότερο έργο του, τις *Συνθέσεις Ανακλώμενου Φωτός* – μια κατασκευή προβολής φωτός με λάμπες και χαρτόνια. Η ιδέα για αυτό γεννήθηκε στο πλαίσιο των προετοιμασιών μιας γιορτής φαναριών στο Bauhaus τον Ιούνιο του 1921. Με τους Kurt Schwertfeger και Josef Hartwig ο Hirschfeld-Mack δούλεψε πάνω σε ένα είδος μαγικού φανού. Ο Hirschfeld-Mack δημιούργησε κατά λάθος ένα φαινόμενο διπλού ειδώλου ενώ άλλαζε μια λάμπα. Ήταν έπειτα βέβαιος ότι, προκειμένου να πολλαπλασιάσει και να προσδώσει χρώμα σε αυτό το οπτικό αποτέλεσμα, έπρεπε να χρησιμοποιήσει περισσότερες φωτιστικές πηγές ταυτοχρόνως και να εναλλάσσει μπροστά από αυτές χρωματιστές γυάλινες πλάκες. Μέσα από τις οπές των χαρτονιών, που ήταν κομμένα σε κύκλους, τρίγωνα και τετράγωνα και τα μετακινούσαν εκτελεστές σύμφωνα με συγκεκριμένες οδηγίες, το φως έπεφτε στην πίσω πλευρά ενός ημιδιάφανου μαύρου καμβά. Έτσι, στην μπροστινή όψη σχηματιζόταν μια διαρκώς εναλλασσόμενη ζωγραφική φωτός. Στο ρυθμό της μουσικής τα σχήματα κινούνταν και συγχωνεύονταν το ένα μέσα στο άλλο. Το φως που προβαλλόταν πάνω στον χαρτονένιο καμβά εμφανιζόταν ως ζωγραφική διαδικασία.

Το βωβό, ασπρόμαυρο *Kreuzspiel* του 1923 είναι μία από τις *Συνθέσεις Ανακλώμενου Φωτός* του Hirschfeld-Mack. Πρότυπο για αυτό ήταν οι ασπρόμαυρες αντανάκλασεις φωτός που δημιουργήθηκαν με βάση απλά παιχνίδια σκιών. Το φιλμ παρουσιάζει μια ανακατασκευή του *Kreuzspiel* του 1964-65, που πραγματοποίησαν οι φοιτητές της Σχολής Werkkunstschule Darmstadt ακολουθώντας τις οδηγίες του Hirschfeld-Mack και υλοποιήθηκε στο Αρχείο Bauhaus της πόλης Ντάρμστατ.

LEPORELLO – ENTWURF FÜR EINEN FARBFILM / LEPORELLO – DRAFT FOR A COLOUR FILM

(ΛΕΠΟΡΕΛΟ – ΣΧΕΔΙΟ ΓΙΑ ΜΙΑ ΕΓΧΡΩΜΗ ΤΑΙΝΙΑ)

1930-31/1972, 5'

Σκηνοθεσία – Μοντάζ – Παραγωγή: Kurt Kranz

Το *Leporello – Entwurf für einen Farbfilm* είναι ακόμη πιο ελεύθερο και γεωμετρικό ως προς την προσέγγιση απ' ό,τι τα προαναφερθέντα φιλμ. Βασίζεται σε 32 διαδοχικές εικόνες που ζωγραφίστηκαν με νερομπογιές, τέμπρες και χρωματιστό μελάνι σε χαρτί λεππορέλο μήκους 3,52 μέτρων. Παρουσιάζει κόκκινους, μοβ και μπλε κύκλους και σπειροειδή σχήματα, που κάποιες φορές μοιάζουν να συνδέονται με ιμάντες μετάδοσης κίνησης. «Σχήματα που μοιάζουν με αρχιτεκτονικά σχέδια διαιρούνται ολοένα. Κόκκινες και κίτρινες δέσμες φωτός διεισδύουν σε αυτά τεμνόμενες. Ένα κάθετο τμήμα φωτός καλύπτει σαν κουρτίνα τα γκριζα σχέδια.

Εμφανίζεται ένα μοτίβο από ράβδους. Σχηματίζονται δύο φωτεινοί πόλοι, που σαν σε μαγνητικά πεδία τακτοποιούν γύρω τους τις ράβδους. Τα συσσωρευόμενα φωτεινά σχήματα ενώνονται, ενώ οι ράβδοι πυκνώνουν σχηματίζοντας πρώτα γραμμοσκιάσεις και έπειτα πλέγματα. Η διογκούμενη φωτεινή μορφή γεμίζει τα πλάνα» (Kerber). Η ιδέα της ταινίας υλοποιήθηκε μόλις το 1972.

REFLEKTORISCHE FARBLICHTSPIELE/ REFLECTIVE PLAYS OF COLOURED LIGHT

(ΑΝΤΑΝΑΚΛΩΜΕΝΕΣ ΣΥΝΘΕΣΕΙΣ ΧΡΩΜΑΤΙΣΤΟΥ ΦΩΤΟΣ)

1922/1967, 24' (απόσπασμα: 17')

Σχέδιο και ανακατασκευή: Kurt Schwerdtfeger

Τα *Reflektorische Farblichtspiele* του Kurt Schwerdtfeger αποτελούνται από πέντε μέρη: «Vegetative Form» (Φυτική μορφή), «Bauhaus 1922» (Bauhaus 1922), «Streifen und Gitter» (Λωρίδες και πλέγματα), «Rotes Quadrat» (Κόκκινο τετράγωνο) και «Hommage à Schlemmer» (Φόρος τιμής στον Όσκαρ Σλέμμερ). Εκείνο που ενδιέφερε τον Schwerdtfeger δεν ήταν η τεχνική αρτιότητα αλλά ο ζωντανός αυτοσχεδιασμός. Με κονστρουκτιβιστικά στοιχεία ανέπτυξε μια υπνωτιστική παράσταση φωτός που μαγεύει το θεατή με την κρυστάλλινη καθαρότητα των χρωμάτων και των σχημάτων.

Το 1922 ο Schwerdtfeger εγκαινίασε στο Bauhaus τη «γιορτή των φαναριών» με έργα θεάτρου σκιών, που αποτέλεσαν την αφετηρία για όλες τις μετέπειτα παραστάσεις και προβολές με φως. Σε αντίθεση προς τις προβολές φωτός του Hirschfeld-Mack, ο Schwerdtfeger δεν χρησιμοποιούσε κάποια συσκευή που να τη χειρίζονται οι συνεργάτες του. Μετά τον πόλεμο, ο καλλιτέχνης ανακατασκεύασε τα πέντε μέρη και τα σκηνοθέτησε εκ νέου με τους φοιτητές του στην Pädagogische Hochschule στο Άλφελντ. Τα *Reflektorische Farblichtspiele* γυρίστηκαν από τον Rudolf Jüdes λίγο μετά το θάνατο του Schwerdtfeger το 1966.

SURFACES PERPELLERISTIC

(ΕΠΙΦΑΝΕΙΕΣ, ΠΕΡΠΕΛΕΡΙΣΤΙΚΕΣ), 3'

ENTE / DUCK

(ΠΑΠΙΑ), 1'

NÄHERIN / SEAMSTRESS

(ΡΑΦΤΡΑ), 2'

1927-30

Σκηνοθεσία – Φωτογραφία – Μοντάζ – Παραγωγή: Heinrich Brocksieper

Ο Heinrich Brocksieper άρχισε να σπουδάζει στη νεοϊδρυθείσα Σχολή Bauhaus στη Βαϊμάρη το 1919. Παρακολούθησε τον προπαρασκευαστικό κύκλο με δάσκαλο, μεταξύ άλλων, τον Johannes Itten. Από το 1927 και έπειτα εστίασε περισσότερο στη φωτογραφία και γύρισε κάποια πειραματικά φιλμ. Δυστυχώς, τα περισσότερα από αυτά καταστράφηκαν σε βομβαρδισμό κατά τη διάρκεια του πολέμου. Διασώθηκαν μόνο τρία σύντομα αποσπάσματα.

Το *Surfaces Perpelleristic* (Γερμανία 1930, 3') παρουσιάζει δύο τραπεζοειδείς επιφάνειες που περιστρέφονται με γρήγορο ρυθμό μπροστά σε ένα μαύρο φόντο, με αποτέλεσμα να δημιουργείται το φαινόμενο του μετεϊκάσματος. Ο Brocksieper

έγραψε σχετικά σε ένα φίλο: «Πάρε, για παράδειγμα, ένα τετράπλευρο και θεώρησε το (κεντρικό) σημείο του ως άξονα. Μπορείς να περάσεις από αυτό μια πινέζα και να αρχίσεις να περιστρέφεις το τετράπλευρο, και τότε θα έχεις μια ήρεμη, ισορροπημένη εικόνα. Αν πάρεις το ίδιο σχήμα και τοποθετήσεις το σημείο αυτό, τον άξονα δηλαδή, πιο έξω, προς το περίγραμμα του σχήματος, και το κάνεις να γυρίσει, τότε θα παρατηρήσεις ότι έχεις μπροστά σου μια εντελώς διαφορετική εικόνα. Πιο τολμηρή, ίσως και παράτολμη. Αν όμως κατά την περιστροφή αλλάξεις τον άξονα, θα πάρεις μια εικόνα ασταθή, καπριτσιόζα, αλήτικη».

Στο αποσπασματικά σωζόμενο φιλμ κινουμένων σχεδίων *Ente* (Γερμανία 1930, 1') η αρχική λευκή επιφάνεια δίνει τη θέση της σε ένα σκιτσαρισμένο μπουκάλι (σε μαύρο φόντο), που μετασχηματίζεται σε πάπια. Εδώ το ενδιαφέρον φαίνεται πως επικεντρώθηκε στην ομαλή μετάβαση και μεταμόρφωση από το ένα αντικείμενο στο άλλο.

Στο *Näherin* (Γερμανία 1930, 2'), ένα λευκό ψαλίδι, κουμπιά, παραμάνες και κλωστές εμφανίζονται σε μαύρο φόντο. Αυτά τα αντικείμενα ομαδοποιούνται και –σύμφωνα με τον Brocksieper– δίνουν μάχες, διαλύονται και σχηματίζονται εκ νέου. Αυτή η ανεκδοτολογική μορφή της διασαφήνισης έρχεται σε παράδοση αντίθεση προς τον τρόπο παρουσίασης των αντικειμένων που, λόγω του τρόπου κινηματογράφησης, δείχνουν αφηρημένα, σχεδόν απόκοσμα.

RHYTHMUS 21

(ΡΥΘΜΟΣ 21)

Γερμανία 1921/1923, 4'

Σκηνοθεσία – Μοντάζ – Παραγωγή: Hans Richter

Στο *Rhythmus 21* ο Richter έδωσε κίνηση σε χάρτινα (λευκά, γκρίζα και μαύρα) τετράπλευρα διαφόρων διαστάσεων απευθείας κάτω από την κάμερα της τρικέζας, σε μια ελεγχόμενη ταχύτητα και έναν προκαθορισμένο, βάσει σχεδίου, ρυθμό. «Τα φωτεινά και σκοτεινά τετράγωνα και τετράπλευρα του πρώτου φιλμ του Richter –σε αντίθεση με τη φορμαλιστική σύλληψη του Malewitsch και της ομάδας De Stijl– δεν κρύβουν κανένα περιεχόμενο νοήματος. Πολύ περισσότερο το φιλμ παρουσιάζει τις σχέσεις έντασης και αντίθεσης του νέου υλικού: του φωτός». (Viola Kiefner)

Ο Hans Richter σπούδασε το 1909 ζωγραφική την Ανώτατη Σχολή Τέχνης της Βαϊμάρης –που υπήρξε πρόδρομος της Σχολής Bauhaus–, κοντά στον περίφημο Gari Melchers. Το 1930 ο διευθυντής του Bauhaus Hannes Meyer ανακοινώνει όλο περηφάνια σε επιστολή του προς τον Δήμαρχο του Ντέσσαου ότι ο κινηματογραφιστής Hans Richter επρόκειτο να έρθει στη Σχολή ως επισκέπτης καθηγητής. Στις αρχές καλοκαιριού του 1930, ο Richter παρουσίασε σε τρεις συνεχόμενες βραδιές πρωτοποριακές ταινίες και τις πρώιμες εικόνες του σε κυλίνδρους (Rollenbilder). Είναι βέβαιο ότι ανάμεσα στις ταινίες που προβλήθηκαν τότε ήταν οι δικές του αφηρημένες ταινίες *Rhythmus 21* (Γερμανία 1921/1923, 4'), *Rhythmus 23* (Γερμανία 1923/1925, 4') και η ταινία του φίλου του Viking Eggeling, που είχε στο μεταξύ πεθάνει, *Symphonie diagonale* (Γερμανία 1921-1924/25, 3'). Τους τίτλους αυτούς αναφέρουν ο Kandinsky και ο Kranz. Όταν ο Kandinsky είδε την ταινία του Eggeling, φέρεται να είπε: «Αυτή την ιδέα την έκλεψε από μένα!»

SYMPHONIE DIAGONALE / DIAGONAL SYMPHONY

(ΔΙΑΓΩΝΙΑ ΣΥΜΦΩΝΙΑ)

Γερμανία 1921-1924/25, 7'

Σκηνοθεσία – Μοντάζ – Παραγωγή – Animation: Viking Eggeling

Ο Hans Richter και ο Viking Eggeling πειραματίζονταν από το 1919 με αφηρημένα στοιχεία σε εικόνες σχεδιασμένες σε κυλίνδρους. Ο Richter και ο Eggeling διαπιστώνουν, μετά τις πρώτες απογοητευτικές απόπειρες, ότι τα μεμονωμένα σχέδια του κυλίνδρου δεν μπορούν να δώσουν κινούμενη εικόνα μέσω της απλής κινηματογράφησης τους.

Ο Σουηδός Viking Eggeling δουλεύει από το καλοκαίρι του 1921 το *Symphonie diagonale*. Τα στοιχεία που θα κινηματογραφηθούν τα κόβει αρχικά από χαρτόνι, αργότερα από φύλλα αλουμινίου, και τα οργανώνει σε μια λεπταίσθητη μουσική δομή. Ένας κριτικός γράφει το 1924: «Γνωρίζουμε πλέον ότι είναι δυνατό να κάνει κανείς κινηματογράφο σαν να έφτιαχνε ένα έργο τέχνης. Ο Eggeling κατέχει τις αρχές του κινηματογράφου: Κίνηση και φως, αφηρημένα και απομακρυσμένα από κάθε μίμηση της φύσης, αυθύπαρκτα. Έχει μεταφέρει το ρυθμό της διαδοχής της κίνησης σε σαφή σχήματα. Συγκρίνοντάς τα με τις μεγάλου μήκους ταινίες μυθοπλασίας θα λέγαμε ότι έχουν τη σχέση ενός κυβιστικού πίνακα προς τη φωτογραφία τοπίου».

Ωστόσο, ο Eggeling το φθινόπωρο του 1924, όταν η ταινία του φτάνει στην ολοκλήρωσή της, είναι ήδη ετοιμοθάνατος. Η σύντροφός του, πρώην φοιτήτρια στο Bauhaus, Erna Niemeyer, σχεδιάζει τις διαδοχικές εικόνες του *Symphonie diagonale*. Στις 3 Μαΐου 1925, η ταινία προβάλλεται στο πλαίσιο του *matinee* πρωτοποριακού κινηματογράφου με τίτλο «Der absolute Film» (Ο καθολικός κινηματογράφος), το οποίο πραγματοποιείται στο Βερολίνο. Ο Eggeling δεν είναι παρών στην προβολή. Πεθαίνει στις 19 Μαΐου 1925.